

تولید و توزیع اطلاعات کتابهای منتشر شده کشور

آشنایی با خانه کتاب ایران در گفتگو با آقای نوروزپور

● گفتگو از: فرامرز مسعودی

● تنظیم: فرزانه طاهری قندهاری

همان‌طور که گفته شد، در ابتدا تنها به گردآوری اطلاعات پرداخته می‌شد اما در حدود سال ۱۳۷۴، با توجه به نقش رایانه‌ها در تحولات ارتباطی و اطلاعاتی، برنامه‌هایی برای توزیع ماشینی اطلاعات طراحی شد ضمن این که به موازات آن توزیع اطلاعات از طریق نشریات نیز انجام می‌شد.

این نشریات شامل نشریه روزانه‌ای به نام "پیک روز" است که حاوی اطلاعات کتابهایی است که در همان روز منتشر شده است. اطلاعاتی که در این نشریه ارائه می‌شود عبارت است از: عنوان کتاب، نام پدیدآورنده، نام ناشر، نوبت چاپ، قیمت، قطع، نوع جلد و شماره شابک. پس از یک هفته، نشریه "کتاب هفته" تهیه می‌شود و در پایان سال هم فهرست کتابهای چاپ شده در سال با عنوان "کارنامه نشر" منتشر می‌شود. کتابهای منتشر شده در هر ماه نیز در حوزه‌های تخصصی در قالب "کتاب ماه" انتشار می‌یابد. بنابراین خانه کتاب ایران، اطلاعات کتابهای منتشر شده را به صورت روزانه، هفتگی، ماهانه و سالانه در اختیار جامعه قرار می‌دهد.

در مورد "کارنامه نشر" لازم به توضیح است که شماره اول آن مربوط به سال ۱۳۷۵ و شماره دوم آن که امسال چاپ شد مربوط به اطلاعات کتابهای سال ۱۳۷۶ می‌باشد.

از جمله فعالیت‌های دیگر این بخش تهیه اطلاعات در حوزه فعالیتها و مشاغل مربوط به کتاب مثل ناشران، چاپخانه‌ها، لیتوگرافی‌ها، کتابخانه‌های عمومی و ... است. این اطلاعات به صورت بانکهای اطلاعاتی رایانه‌ای تهیه می‌شود و تلاش ما بر این است که در دوره‌های زمانی خاصی این اطلاعات به صورت کتابچه‌های راهنما چاپ و منتشر شوند و در اختیار علاقمندان قرار گیرد.

کتاب ماه: در بخش اول گفته‌های خود در مورد تاریخچه این فعالیت، به سال ۱۳۷۲ اشاره کردید. قبل از این یعنی در حدود سالهای ۱۳۶۲ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نشریاتی به نام "کتابنامه" منتشر می‌کرد که آنها نیز

اطلاعات کتابهای منتشر شده در ایران، به صورت روزانه، هفتگی، ماهانه و سالانه توسط موسسه خانه کتاب ایران گردآوری و منتشر می‌شود. بسیاری از موسسات فرهنگی و نشریات این اطلاعات گردآوری شده را دریافت و مورد استفاده قرار می‌دهند.

برای آشنایی بیشتر با این موسسه و خدماتی که توسط آن ارائه می‌شود، گفتگویی را با آقای نوروزپور انجام دادیم که از نظر خوانندگان گرامی می‌گذرد.

***

کتاب ماه: جناب آقای نوروزپور با سپاس از این که وقت خود را در اختیار مجله قرار دادید، خواهش می‌کنم به عنوان مقدمه و اولین سوال، توضیح مختصری درباره موسسه خانه کتاب ایران بفرمایید.

● در سال ۱۳۷۲ آقای مسجد جامعی تشکلی را برای اطلاع‌رسانی کتاب پایه گذاری کردند. این بخش در ابتدا با تهیه و انتشار نشریه‌های پیک روز و کتاب هفته و حمایت از چاپ کتابهای مرجع فعالیت خود را آغاز کرد و به همین صورت فعالیت داشت تا سال ۱۳۷۵ که موسسه خانه کتاب ایران در موسسه نمایشگاههای فرهنگی ایران ادغام شد و به صورت معاونت اطلاع‌رسانی درآمد که در حال حاضر نیز به همین صورت فعالیت خود را ادامه می‌دهد.

کتاب ماه: اشاره فرمودید که درباره کتاب اطلاع‌رسانی می‌شد. لطفاً در مورد اهم وظایف و فعالیت‌های این واحد توضیح بیشتری بفرمایید.

● همان‌طور که اطلاع دارید یک واحد اطلاع‌رسانی در یک یا چند زمینه تولید اطلاعات، پردازش اطلاعات و توزیع آن فعالیت میکنند. در گذشته این موسسه عمدتاً در زمینه تولید اطلاعات کتابهایی که در داخل کشور چاپ می‌شدند، فعالیت می‌کرد. منبع کسب و استخراج اطلاعات هم دو نسخه کتابهایی است که ناشر هنگام دریافت مجوز توزیع به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌سپارد. یکی از این دو نسخه کتاب به موسسه خانه کتاب ایران تحویل داده می‌شود و همین نسخه است که اساس استخراج اطلاعات قرار می‌گیرد.

● در حال حاضر ۹۰۲۸۷ رکورد در بانک اطلاعات کتاب، ۶۱۵۸ رکورد در بانک اطلاعات ناشران، ۷۵۱ رکورد در بانک اطلاعات کتابخانه‌های عمومی و ۲۳۰۰۰ رکورد در بانک اطلاعات کتابهای در حال چاپ و تازه‌های نشر، وجود دارد.

● در مورد تحلیل اطلاعات به این صورت که بخشی وجود داشته باشد که وظیفه‌اش به صورت منظم و مستمر تحلیل اطلاعات باشد و آمار و اطلاعات را نظر داشته باشد، نه، به این شکل نیست. ولی در دوره‌های خاصی این کار صورت می‌گیرد.

● کتابهایی که شابک گرفته‌اند به ۹۲ درصد رسیده‌اند. درحالی‌که در سال ۱۳۷۴، ۸۰ درصد کتابها دارای شابک بودند. ۸ درصد باقی‌مانده عمدتاً مربوط به کتابهایی است که در شهرستانها چاپ می‌شوند.

● طی گفتگوهایی که با مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات وزارت بازرگانی نماینده رسمی EAN داشتیم، کد EAN یا "شکا" را که در واقع یک کد بازرگانی است برای کتابها اخذ کرده‌ایم.

اطلاعات کتابهای منتشره در سال را به صورت ماهانه و یا فصلی چاپ می‌کردند. آیا کارهایی که در اینجا آغاز شد و ادامه پیدا کرد به نوعی مرتبط با کار قبلی بود؟

● سال ۱۳۷۲ از این جهت اشاره شد که زمان تاسیس خانه کتاب ایران است و این فعالیتها همان‌طور که جنابعالی نیز فرمودید قبل از سال ۱۳۷۲ هم انجام می‌شد. اما در بخش‌های مختلف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. یک دوره در اداره کل مراکز و روابط فرهنگی، دوره‌ای در اداره کل چاپ و نشر و یک مدت نیز در مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی، تا این که خانه کتاب ایران تشکیل و این‌گونه فعالیتها در این موسسه متمرکز شد.

کتاب ماه: از نظر برخی، کار تهیه اطلاعات کتابهایی منتشره داخلی موازی با برخی کارهای دیگر در همین زمینه است. از جمله کتابخانه ملی ایران نیز رسالت و وظیفه اصلی خود را آگاهی‌رسانی در مورد کتابهای منتشر شده کشور می‌داند و تهیه کتابشناسی ملی ایران را به عهده دارد. اگر چه از کتابشناسی ملی ایران استفاده‌های دیگری نیز می‌شود اما وظیفه اصلی این کتابشناسی، آگاهی‌رسانی در حوزه کتابهای منتشر شده در ایران است. مورد دیگر "نشریه نمایه" وابسته به هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور است که به نوعی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. اگر چه این موسسه با هدف تهیه اطلاعات مقالات نشریات ادواری شروع به کار کرده است، اما اطلاعات کتابهای منتشر شده را هم منتشر می‌کند که البته این اطلاعات را به صورت ماشینی هم دارند. آیا شما قبول دارید که این کارها به صورت موازی انجام می‌شوند؟ و یا این که وظایف دیگری را برای خود قائل هستید؟

● بنده از رسالت کتابخانه ملی ایران در خصوص انتشار اطلاعات کتابهایی که داخل کشور چاپ می‌شوند، به طور دقیق و تعریف شده اطلاع ندارم. اما از نوع اطلاعاتی که در کتابشناسی ملی (که آخرین شماره آن مربوط به کتابهای منتشر شده سال ۱۳۷۴ است) به چاپ می‌رسد و همین‌طور اطلاعاتی که در سی‌دی‌های کتابشناسی ملی دیده می‌شود، به نظر می‌رسد که در درجه اول مخاطب‌های این منبع اطلاعاتی کتابخانه‌ها و کتابداران هستند و این موضوع باعث شده که کار قدری علمی‌تر و فنی‌تر انجام شود تا کتابداران بتوانند از آن به عنوان یک منبع اطلاعاتی در کار فهرستنویسی استفاده نمایند. درحالی‌که مخاطبان خانه کتاب ایران عام و مردم هستند و سعی ما این است که اطلاعات را طوری تهیه کنیم که قابل استفاده برای تمام قشرها باشد. از این لحاظ سرعت در ارائه اطلاعات از اهمیت بسیاری برخوردار است. چنانچه بخواهیم جنبه‌های علمی و فنی کار را بیشتر مدنظر قرار دهیم طبعاً به زمان بیشتری نیاز خواهیم داشت. البته این به آن معنا نیست که دقت اطلاعات را فدای سرعت ارائه آن بکنیم و به همین جهت بهینه‌سازی میان سرعت و دقت در تولید و ارائه اطلاعات را اساس کار خود قرار داده‌ایم.

در حال حاضر همکاران ما به صورت روزانه اطلاعات کتابهایی را که در آن روز منتشر می‌شوند به سرعت تهیه کرده و نتیجه را هم به صورت مکانیزه و رایانه‌ای و هم از طریق نشریه پیک روز در دسترس

عموم قرار می‌دهند. ممکن است به دلیل سرعت در انجام کار، گاهی اشتباهی نیز رخ دهد. این اشتباه‌های احتمالی در نشریه‌های بعدی مثل کتاب هفته، کتاب ماه و کارنامه نشر که فرصت بیشتری را در اختیار می‌گذارند تا حد امکان تصحیح می‌شوند. به عبارتی هر چه فرصت بیشتری برای تهیه نشریات و بازبینی اطلاعات داشته باشیم دقت آنها را نیز افزایش می‌دهیم. به هر حال سرعت و دقت با هم در تقابل هستند و مسئله مهم ایجاد تعادل میان این دو عامل است. در مورد خانه کتاب و کتابخانه ملی ایران که در واقع دو مرکز اصلی تولید اطلاعات کتابهای منتشر شده در داخل کشور هستند، نوع مخاطب، نوع ارائه اطلاعات و سرعت آن متفاوت است. از طرف دیگر این اعتقاد وجود دارد که اگر فقط یک مرکز بخواهد کاری را انجام دهد، باعث نوعی رکود و توقف در کار می‌شود و می‌شود گفت کار بی‌رقیب می‌ماند و اگر در کارها رقابت وجود نداشته باشد بعید می‌دانم بتوانیم در کارها ایمان رشد کنیم و پیشرفت داشته باشیم. به نظر می‌رسد مراکز دیگری که توانایی انجام این کارها را دارند باید وارد عرصه کار و رقابت شوند.

در مورد "نشریه نمایه" هم باید عرض کنم که انتشار این نشریه از کارهای ارزشمند است. این مجله اطلاعات مربوط به کتابها را از بانک اطلاعات خانه کتاب ایران تهیه می‌کند و البته مأخذ آن را نیز ذکر می‌کند. هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور عضو شبکه اطلاع‌رسانی خانه کتاب ایران (کتاب رایانه) است و این اطلاعات را به صورت روزانه یا هفتگی از شبکه دریافت می‌کند و در واقع تولیدکننده اطلاعات کتاب محسوب نمی‌شود.

کتاب ماه: با این گفته‌ها معلوم است که شما اعتقاد به تفکیک کارها دارید و در عمل هم آن را اجرا می‌کنید. ضمن این که انجام کار توسط چند مرکز را نیز مثبت ارزیابی می‌کنید. با توجه به اینکه شما اعتقاد به تفکیک و تخصصی کردن کارها دارید، آیا تاکنون توافقی‌هایی با کتابخانه ملی ایران و هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور در زمینه انجام کارها داشته‌اید؟

● متأسفانه برای هماهنگ کردن برنامه‌های کاری تاکنون ارتباط سازمان یافته‌ای با کتابخانه ملی ایران نداشته‌ایم، اما همکاران ما که در این جا به کار تولید اطلاعات کتاب می‌پردازند با کتابخانه ملی که مرکزی با سابقه و قدیمی در این زمینه است، ارتباط مستمر دارند و گاهی در طول روز چندبار برای کسب اطلاعات تخصصی و فنی با این کتابخانه تماس می‌گیرند. ولی همان‌طور که گفته شد، اینکه ارتباط سازمان یافته‌ای باشد که برنامه‌هایمان را با هم هماهنگ کنیم، متأسفانه خیر. این را هم باید اضافه کنم که البته خیلی خوشحال خواهیم شد که این ارتباط ایجاد شود. در خصوص کار جدیدی که انشاءالله در بهمن ماه معرفی خواهد شد، هماهنگی‌هایی را با کتابخانه ملی ایران انجام داده‌ایم. برای ما بسیار خوشحال‌کننده است که در زمینه تهیه اطلاعات کتابها رابطه و همکاری نزدیکی با کتابخانه ملی داشته باشیم که قطعاً برای ما بسیار ارزشمند خواهد بود. در مورد هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، روند کارها با یکدیگر متفاوت است و آنها

در حال حاضر بیشتر در زمینه نشریات و مقالات منتشره در ایران فعالیت می‌کنند.

کتاب ماه: در کشور ما تهیه کتابشناسی و فهرستنگاری سابقه‌ای طولانی دارد و دستکم ما از قرن چهارم هجری قمری با کار ابن‌نديم و حتی قبل از آن در جهان اسلام با فهرستهای علمی و جامع آشنا هستیم و این کار هیچگاه متوقف نشده است. آخرین کارهایی که ما در حوزه کتابهایی غیرچاپی داشته‌ایم کار عظیم کشف الظنون است که کاتب چلبی یا حاج‌خلیفه تدوین کرده بود و بعد از او هم کار الذریعه علی‌التصانیف الشیعة آق‌بزرگ طهرانی را داریم و بعد وارد عصر چاپ و کتابهای چاپی می‌شویم که کار بزرگ خان‌بامشار را داریم و بعد هم کار حسین بنی‌ادم و ایرج افشار تا می‌رسد به کتابشناسی ملی که در واقع از سال ۱۳۴۵ شروع می‌شود تا سال ۱۳۶۲ که شکل و فرم آن عوض می‌شود و به فرم امروزی در می‌آید. آیا در کارهایی که در اینجا انجام می‌شود از لحاظ فهرست‌نویسی و یا تهیه فهرست و کتابشناسی چه قدر سنت کتابشناسی و فهرست‌نویسی و فهرستنگاری در ایران مورد توجه قرار می‌گیرد و اساساً الگوهای شما برای تهیه این فهرستها بیشتر ناظر بر سوابق تاریخی خود ما است، یا از الگوهای دیگری تبعیت می‌کنید؟

● همکاران ما که زحمت تهیه اطلاعات و فهرست‌نویسی را متقبل شده‌اند از دانش آموختگان رشته کتابداری هستند و تحصیلات خود را در این زمینه انجام داده‌اند. به پرسش شما در واقع باید این طور پاسخ دهم که بخشی از این استانداردها و چگونگی فهرست‌نویسی مواردی است که در سطح بین‌المللی استاندارد شده و در دانشگاهها نیز تدریس می‌شود. بخش دیگر اطلاعاتی است که خاص ایران است که در این بخش نیز از سوابقی که شما اشاره کردید استفاده می‌شود. در خصوص فهرست‌نویسی اگر مشکلی پیش آید و یا تردیدی داشته باشیم از مراکز مختلف مانند کتابخانه ملی ایران به عنوان مرجع دست اول و یا کسانی که در این حوزه متخصص هستند کمک می‌گیریم.

کتاب ماه: ما در کشورهای دیگر از سالها قبل با منابعی مواجه هستیم و می‌بینیم که منتشر می‌شوند تحت عنوان Books in print یا اسامی دیگری که به هر حال دربرگیرنده کتابهایی هستند که در آن سال منتشر می‌شوند و معمولاً این کتابها ابزارهایی برای تجارت کتاب به حساب می‌آیند. بسیاری از کتابخانه‌ها، ارگانها و یا افرادی که می‌خواهند کتاب تهیه کنند از طریق بوکس این پرینت‌ها کار را انجام می‌دهند. آیا در اینجا اینگونه به قضیه نگاه شده است که چنین خصوصیت ابزاری را داشته باشد؟

● بله دقیقاً همین طور است که می‌فرمایید. همان طور که عرض کردم ما در تولید اطلاعات با مخاطب عام مواجه هستیم و به همین علت سعی کرده‌ایم که عموم استفاده‌کنندگان و همه تخصص‌ها را در نظر داشته باشیم. از همان اولین نشریه یعنی پیک روز تا آخرین آنها (البته اولین و آخرین که می‌گویم از نظر دوره زمانی است که پوشش می‌دهند)، رفع این نیاز مدنظر بوده است. بدین معنا که علاوه بر اطلاعات کتابشناختی، قیمت، نوبت چاپ، نوع جلد، قطع و

خلاصه‌ای از کتاب، در اصل به نوعی می‌خواهند خواننده را در همین جهت راهنمایی کنند. درحالی‌که در اطلاعات مراکز دیگر که هدفهای دیگری را دنبال می‌کنند، بحث قیمت، قطع، خلاصه کتاب و ... آن چنان مطرح نیست. به خصوص در نشریه کتاب ماه که سهم اصلی در تهیه آنها متعلق به شماس است و ما هم نقش کوچکی در آن داریم، در آنجا علاوه بر همه این اطلاعات، به منظور راهنمایی بیشتر خواننده، تصویر روی جلد کتاب هم گذاشته شده است و همه این‌ها با این انگیزه است که بتوانیم مخاطب خود را کمک کنیم تا کتاب موردنظر خود را بهتر پیدا و تهیه کند.

● خانه کتاب ایران اطلاعات کتابهای منتشر شده را به صورت روزانه، هفتگی، ماهانه و سالانه در اختیار جامعه قرار می‌دهد.

کتاب ماه: از نظر برخی کار تهیه اطلاعات کتابهای منتشر شده داخلی موازی با برخی کارهای دیگر در همین زمینه است. از جمله کتابخانه ملی ایران نیز رسالت و وظیفه اصلی خود را آگاهی‌رسانی در مورد کتابهای منتشر شده کشور می‌داند.

کتاب ماه: آیا در کنار این فعالیت که فعالیت اصلی و روزمره خانه کتاب ایران است، کارهای تحلیلی درباره صنعت نشر کشور انجام می‌شود؟ تا این تحلیل‌ها در اختیار تصمیم‌گیران و مدیران فرهنگی کشور قرار بگیرد. و آیا اساساً این اطلاعات نقشی در تصمیم‌گیریها دارد؟

● در واقع اگر اساسنامه خانه کتاب ایران را نگاه کنید طیف وسیعی از این فعالیتها را در خصوص کتاب و فعالیتهای فرهنگی می‌پوشاند. بحثهایی مانند: تولید دایره‌المعارفها، کتابهای مرجع و کارهای تحقیقاتی. تهیه کارنامه نشر نیز خود نوعی مرجع اطلاعات کتابشناختی است. در مورد تحلیل اطلاعات به این صورت که بخشی وجود داشته باشد که وظیفه‌اش به صورت منظم و مستمر تحلیل اطلاعات باشد و آمار و اطلاعات را زیر نظر داشته باشد، نه، به این صورت نیست ولی در دوره‌های خاصی این کار صورت می‌گیرد. اطلاعات تحلیل می‌شود و نمودارها و منحنی‌هایی ترسیم می‌شود. البته شاخص‌هایی وجود دارند که این اطلاعات بر اساس آن شاخص‌ها تهیه و سنجیده می‌شوند و حاصل آن را که معنای خاصی در صنعت نشر دارد به مسئولین این حوزه اعلام می‌کنیم.

کتاب ماه: درباره وضعیت نشر کتاب در کشور بحثهای زیادی از جوانب مختلف می‌شود. یعنی ناشران، مولفان و

نویسندگان و همینطور کتابخانه‌ها و کتابفروشیها هر یک صحبت‌هایی در این زمینه دارند. اما به نظر می‌رسد همانطور که شما نیز اشاره کردید نتوانسته‌ایم به صورت سازمان یافته وضعیت نشر کشور را تحت نظر داشته باشیم و شاخص‌هایی را برای سنجش کیفیت و کمیت نشر کتاب به وجود آوریم. به نظر می‌رسد بعد از انقلاب صنعت نشر کشور دستخوش حوادث روزگار شده است یعنی در یک زمانی شاهد شکوفایی نشر بوده‌ایم و در یک سالهایی این شکوفایی را نداشته‌ایم. در حوزه‌های مختلف نشر به همین شکل بوده است. مثلاً در زمینه ادبیات، رمان، کتابهای کودکان و کتابهای علمی و فنی. این طور به نظر می‌رسد ما خط‌مشی مشخصی که مبتنی بر تحلیل، آمار و برنامه‌ریزی باشد در این حوزه نداشته‌ایم. شاید شما دارای مسئولیت مستقیم در این حوزه نباشید اما به هر حال به عنوان یکی از دست‌اندرکاران نظر خود را در این زمینه بفرمایید و اینکه خانه کتاب ایران چقدر می‌تواند به این روند که ما کارهایمان را تا حدی کمی، ریاضی، آماری و تحلیلی کنیم کمک کند؟

● به نکته جالب و خوبی اشاره کردید. یکی از بحث‌هایی که به اطلاع‌رسانی برمی‌گردد و بسیار مهم است، بحث پردازش اطلاعات است. جمع‌آوری و تولید اطلاعات ارزش خود را دارد و پردازش این اطلاعات هم ارزش خود را. نه اینکه ما در این زمینه فعالیتی نداشته‌ایم، همانطور که گفته شد در دوره‌های زمانی خاصی ما این کار را انجام می‌دهیم. در واقع در اینجا بیشتر به شاخص‌هایی که بیانگر کیفیت و کمیت تولید کتاب هستند پرداخته می‌شود نه به عواملی که باعث افزایش یا کاهش تولید کتاب می‌شوند ولی همانطور که شما نیز اشاره کردید جا دارد خیلی بیش از این‌ها در این مورد کار شود. در حال حاضر ما در بخش تولید اطلاعات کار آزموده شده‌ایم و حال وقت آن است که در مورد تحلیل نظام‌یافته اطلاعات نیز سرمایه‌گذاری کنیم. در واقع بخشی وجود داشته باشد با وظایف مشخص تا بتواند کار تحلیل اطلاعات را انجام دهد. مطمئن هستم نتایج این تحلیل می‌تواند بسیار ارزشمند باشد. البته همه اینها برمی‌گردد به اینکه نتایجی که از این تحلیل‌ها مورد نیاز است چگونه تعریف می‌شوند. یک وقت است به قول شما کمیت و کیفیت اطلاعات مورد نظر است و یک وقتی خود جامعه، ذائقه جامعه یا طرز تفکر جامعه باید تحت نظر و بررسی قرار گیرد که این مسایل طبیعتاً روی شاخص‌ها تأثیر می‌گذارد. فکر می‌کنم جایگاه صحیح اینکار یا اینجا باشد یا جایی که ارتباط تنگاتنگی با اینجا داشته باشد. این یک پیشنهاد است و باید دید که مسئولان ما در وزارتخانه و معاونت امور فرهنگی در این خصوص چه تصمیمی را ابلاغ می‌کنند.

کتاب ماه: یکی از مشکلاتی که باز در حوزه نشر و تولید آثار مکتوب وجود دارد و به بحث ما برمی‌گردد، مسئله حق مولف است. حق مولف به معنی کی‌رایت. تقریباً برای ثبت اثر جای مشخص و معرفی شده‌ای نداریم. قبلاً اداره نگارش بود که به نوعی هم با کتابخانه ملی ایران ارتباط داشت و شما اگر پشت صفحه عنوان کتابهایی را که در آن سالها چاپ می‌شدند ملاحظه نمایید، اجازه نشر و شماره ثبت را می‌بینید. این شماره به نوعی ثبت اثر محسوب می‌شد. بعد از انقلاب ما این اداره را نداشتیم و محلی هم به جای آن

است. به نظر می‌رسد تا کاری حرفه‌ای نشود نمی‌توان خیلی جدی روی آن حساب کرد. مثلاً تا ناشری یا نویسنده‌ای به شکل حرفه‌ای وجود نداشته باشد نمی‌توان برنامه‌ریزیها و طرحها را بر مبنای درستی استوار کرد. این نکته‌ای است که ضرورتش احساس می‌شود. در نهایت پاسخ شما این است که فعالیتی در این زمینه در خانه کتاب ایران انجام نشده است. ممکن است برای انجام اینکار مسئولان تصمیم بگیرند یا توجه به اینکه سابقه آن در کتابخانه ملی بوده و آنجا ثبت می‌شده آنجا را به عنوان مجری در نظر بگیرند یا ممکن است در خانه کتاب ایران و در این سازمان انجام شود که در آن صورت این آمادگی وجود دارد.

کتاب ماه: لطفاً درباره شایک و اینکه چطور شد خانه کتاب ایران به این فکر افتاد که این شماره را در ایران به ناشران اختصاص دهد و روند کار چگونه است؟

● از حدود سال ۱۳۷۳ پیگیری در این مورد را معاونت امور فرهنگی برای اخذ نمایندگی شماره استاندارد بین‌المللی کتاب که به لاتین ISBN و به فارسی شایک گفته می‌شود انجام داد. این نمایندگی به صورت یک دوره یکساله آزمایشی به خانه کتاب ایران داده شد. تا اینکه سال گذشته با پیگیریهای خانه کتاب ایران در سازمان جهانی این نمایندگی با عقد یک قرارداد رسمی شد و در حال حاضر به صورت رسمی خانه کتاب نماینده آی. اس. بی. ان در ایران است.

همانطور که اطلاع دارید این فعالیتها در همه جای دنیا از حمایت‌های دولتی برخوردار هستند و از همین رو تمام خدمات به صورت رایگان برای ناشران انجام می‌شود. روند کار نیز به این صورت است که ناشرانی که موسسه انتشاراتی خود را به ثبت رسانده‌اند و پروانه نشر گرفته‌اند، به موسسه مراجعه و فرمهایی را که به جمع‌آوری اطلاعات ناشران و مشخصات آنها مربوط است با توجه به سوابقی که در کار نشر داشته‌اند تکمیل می‌کنند. بسته به میزان فعالیت هر ناشر و تعداد عناوینی که در سال چاپ می‌کنند یا در دست چاپ

● در ابتدا تنها به گردآوری اطلاعات پرداخته می‌شد اما در حدود سال ۱۳۷۴، با توجه به نقش رایانه‌ها در تحولات ارتباطی، برنامه‌هایی برای توزیع ماشینی اطلاعات طراحی شد.

جایگزین نشد. آیا خانه کتاب ایران در حوزه وظایفی که به عهده دارد به نوعی یا مسئله ثبت اثر یا حق مؤلف مواجه هست مثلاً از طریق شایک یا اشکال دیگر؟

● تا آنجا که من دیده‌ام کتابهای گذشته شماره ثبتی دارند که کتابخانه ملی ایران صادر می‌کرده است ولی در جریان قانونی چگونگی این حمایت از اثر مولف نیست. این که این حمایت باید انجام شود حقی است که باید برای خیلی‌ها که حرفه آنها نویسندگی است ایجاد گردد و به نوعی این عمل حمایت از این حرفه

دارند، شماره استاندارد بیشتر یا کمتری به آنها اختصاص داده می‌شود. سپس شماره‌ها در اینجا تولید و به ناشران برای درج بر روی کتابهایشان داده می‌شود. همینطور خدماتی از قبیل راهنمایی و تهیه نشریات راهنمای چگونگی استفاده از این شماره ارائه می‌شود.

از سال ۱۳۷۴ با پیگیری‌های معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، استفاده از شماره استاندارد بین‌المللی برای کتابهایی که در داخل کشور چاپ می‌شوند اجباری اعلام شد. از همان زمان چون پیگیر فراگیر شدن این قضیه بودیم، کتابهایی را که در مرحله اخذ مجوز قبل از چاپ بررسی می‌شوند و برای چاپ تاییدیه می‌خواهند بگیرند، از نظر درج شماره استاندارد و نحوه استفاده آن کنترل می‌شوند و در صورتی که مشکلی وجود داشته باشد در همین مرحله به ناشر اطلاع داده می‌شود. طبق آخرین آماري که از کتابهای چاپ بهار گرفته‌ایم، تعداد کتابهایی که شابک گرفته‌اند به ۹۲ درصد رسیده‌اند درحالی‌که در سال ۱۳۷۴، ۸۰ درصد کتابها دارای شابک بودند. ۸ درصد باقی‌مانده عمدتاً مربوط به کتابهایی است که در شهرستانها چاپ می‌شوند. برای تحت پوشش قرار دادن این تعداد نیز با ادارات کل ارشاد اسلامی در شهرستانها تماس نزدیکی برقرار شده است و انشاءالله آنها هم به عضویت شابک درخواهند آمد و به جمع ما خواهند پیوست.

از حدود سال ۱۳۷۵ طی گفتگوهایی که با مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات وزارت بازرگانی، نماینده رسمی EAN داشتیم، کُد EAN یا "شکا" را که در واقع یک کُد بازرگانی است برای کتابها اخذ کرده‌ایم. EAN یا شکا شماره‌ای است که از روی آن بارکد یا رمزینه تولید می‌شود که قابل خواندن توسط سیستمهای رایانه‌ای (الکترونیکی و مکانیزه) است و از آن در تجارت الکترونیکی و فروش مکانیزه که نمونه آن در تهران فروشگاههای رفاه و شهروند هستند، بهره‌برداری می‌شود. به این ترتیب کتاب می‌تواند به صورت یک کالا در بازار فروش مکانیزه حضور داشته باشد.

کتاب ماه: اجباری بودن شابک به این معنی است که اگر ناشران شماره استاندارد را نداشته باشند نمی‌توانند کتابهای خود را از چاپخانه ترخیص کنند؟

● بله! در همان مرحله کنترل شماره استاندارد اگر مشکلی وجود داشته باشد که حل آن از عهده ما برآید نسبت به آن اقدام می‌کنیم ولی اگر اشکال عمده باشد و یا شماره شابک نداشته باشد به ناشر اطلاع می‌دهیم تا اینکار انجام شود. از آنجا که این عضویت به سرعت انجام می‌شود و هیچگونه وجهی هم اخذ نمی‌شود، بنابراین دردسری هم برای ناشران ندارد و به این ترتیب می‌توانند حضور کتابهای خود را در این‌گونه سیستمها و در سطح جهان تضمین کنند.

کتاب ماه: فایده‌های شابک برای ناشر چیست؟

● شابک برای هر کتاب یک شماره واحد است یعنی حتی مثل شماره شناسنامه افراد هم نیست که ممکن است چند نفر در جهان و یا در ایران پیدا شوند که یک شماره شناسنامه داشته باشند. شابک یک شماره

کاملاً منحصر به فرد است یعنی وقتی این شماره برای کتابی صادر می‌شود دیگر این شماره برای هیچ کتابی در سطح جهان استفاده نمی‌شود. ما با سازمان آی. اس. بی. ان ارتباط نزدیک داریم و این اطلاعات را برای این سازمان همه ساله طی دوره‌های خاصی ارسال می‌کنیم و آنها هم این اطلاعات را به صورت صفحات فشرده نوری و کتابچه‌های مربوط در تمام دنیا توزیع می‌کنند. یعنی در حال حاضر اطلاعات کتابهای ناشران ایرانی در سی‌دی قبلی و هم در سی‌دی جدید که تا چند وقت دیگر عرضه می‌شود درج شده است و این نوعی حضور کتابهای ایرانی و ناشران ایرانی در سطح بین‌المللی است.

کتاب ماه: گفته شد که این کار به گونه‌ای طراحی شده است که کمترین زحمت را برای ناشران داشته باشد و طبعاً این اقدام را می‌شود به عنوان یک اقدام تسویقی در نظر گرفت. حتی هزینه‌ها را هم خانه کتاب ایران مستقبل شده است. آیا وقتی ناشری شابک کتابهای خود را گرفت ارتباط او با موسسه قطع خواهد شد یا باز هم مواردی پیش می‌آید که ارتباط شما را با ناشران ناگزیر می‌کند؟

● این ارتباط یک ارتباط مستمر است. زیرا شماره‌هایی که استفاده می‌شوند برای تعداد محدودی از کتابها در نظر گرفته شده است مثلاً برای ۱۰ کتاب، ۱۰۰ کتاب و یا ۱۰۰۰ کتاب. همانطور که گفته شد تعداد شماره‌هایی که به یک ناشر اختصاص داده می‌شود، بسته به میزان فعالیت ناشران متفاوت است. برای ناشران کوچک در ابتدا از ۱۰ شماره شابک شروع می‌کنیم. طبیعی است وقتی که ناشر ۱۰ کتاب خود را چاپ کرد، برای گرفتن شماره‌های جدید به خانه کتاب ایران مراجعه می‌کند. یکی از مواردی که برای گرفتن شماره‌های جدید ارائه آن ضروری است، نحوه استفاده از شماره‌های گذشته است. یعنی ناشران باید جدولی که هنگام صدور شماره‌ها به آنها داده شده است را تکمیل و ارائه کنند. همین‌طور اگر ناشران تمایل داشته باشند از شماره اقتصادی کالا، EAN یا شکا استفاده کنند این

● به نظر می‌رسد که در درجه اول مخاطب‌های کتابشناسی ملی کتابخانه‌ها و کتابداران هستند و این موضوع باعث شده که کار قدری علمی تر و فنی تر انجام شود تا کتابداران بتوانند از آن به عنوان یک منبع اطلاعاتی در کار فهرستنویسی استفاده نمایند. درحالی‌که مخاطبان خانه کتاب ایران عام و مردم هستند.

● همکاران ما که زحمت تهیه اطلاعات و فهرستنویسی را متقبل شده‌اند از دانش‌آموختگان رشته کتابداری هستند و تحصیلات خود را در این زمینه انجام داده‌اند.

خدمات نیز به آنها داده خواهد شد و با درصد تخفیف قابل توجهی نسبت به قیمت معمول برای آنها بارکد یا رمزینته تولید می‌شود. این موارد منجر به ارتباط مستمر میان ما و ناشران می‌شود.

کتاب ماه: در صورت امکان رتوس خدماتی را که خانه کتاب ایران ارائه می‌دهد بفرمایید.

● خدماتی که توسط خانه کتاب ارائه می‌شود را می‌توان به این شکل تقسیم‌بندی کرد:

۱. فهرست‌نویسی توصیفی و تحلیلی کتابهایی که روزانه منتشر می‌شوند.
۲. تهیه و چاپ کتابشناسی‌های گوناگون مثل پیک روز، کتاب هفته، کتاب ماه، کتاب‌نامه و کارنامه نشر.
۳. خدمات مربوط به شابک (ISBN) و شکا (EAN).
۴. چاپ کتابچه‌های راهنما در خصوص فعالیت‌های مربوط به چاپ کتاب مثل ناشران، کتابفروشی‌ها و ...
۵. تولید و ارائه عمومی بانکهای اطلاعاتی کتاب و مربوط به کتاب به صورت حضوری و از طریق شبکه اطلاع‌رسانی کتاب رایانه. این بانکها عبارتند از: کتاب، شامل بانک اطلاعاتی کتابهای منتشر شده در کشور از سال ۶۹ فهرست کتابهایی که روزانه منتشر می‌شوند، فهرست روزانه کتابهایی که در حال چاپ هستند، نشریات پیک روز، کتاب هفته و ...

- بانک‌های اطلاعاتی ناشران، کتابفروشی‌ها و مراکز توزیع کتاب در کشور.

- بانک اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی کشور

- راهنمای مشاغل صنعت چاپ ایران
- نرم‌افزار علوم اسلامی و یک نرم‌افزار بی‌نظیر در خصوص تفاسیر قرآن کریم.

کتاب ماه: این بخشی که اشاره کردید، مراجعه حضوری، بخش مهمی است. اگرچه ما در کتابخانه‌ها این خدمات را انجام می‌دهیم، اما با توجه به اینکه دسترسی به حجم زیادی از منابع جدید مقدور است، این خدمات برای پژوهشگران و کسانی دیگر که به این اطلاعات نیاز دارند می‌تواند بسیار مفید باشد. آیا اینکار جزو فعالیتهای رسمی خانه کتاب ایران است یا به صورت موردی انجام می‌شود. اگر این یک فعالیت رسمی است افراد و موسسات چگونه می‌توانند از این خدمات استفاده کنند؟

● بله! اینکار به صورت یک فعالیت رسمی انجام می‌شود و به طور موردی و خاص نیست. فرق نمی‌کند که مراجعه کننده سازمان باشد یا یک فرد حقیقی. فرم خاصی وجود دارد که طبق آن فرم نیازهای اطلاعاتی اعلام می‌شود و بر اساس این فرم جستجو و بازیابی اطلاعات از بانکهای اطلاعاتی مربوط صورت می‌گیرد.

کتاب ماه: آیا این خدمات رایگان است؟

● هزینه این خدمات بستگی به حجم اطلاعاتی که استخراج می‌شود و میزان کاری که می‌برد دارد. تا حد معینی این خدمات رایگان است. از آن به بعد به تعداد رکوردهای استخراج شده از بانک اطلاعاتی طبق تعرفه‌هایی که هیئت دولت تصویب کرده محاسبه می‌شود. در بسیاری از مواقع که حجم اطلاعات زیاد می‌شود و به تناسب آن هزینه‌های جستجوی اطلاعات بالا می‌رود، تخفیف‌های قابل ملاحظه‌ای در نظر گرفته می‌شود.

کتاب ماه: غیر از مواردی که اشاره شد، ظاهراً به صورت دورنگار هم اطلاعات موجود خود را برای متقاضیان مخابره می‌کنید. این هم جزو همین خدمات است؟

● بله. نام این سرویس را "تلفن پیک" گذاشته‌ایم. فهرست اطلاعات کتابشناختی کتابهایی که روزانه منتشر می‌شوند تحت عنوان پیک روز روی این سیستم نصب می‌شود و کسانی که رایانه ندارند نیز می‌توانند با در اختیار داشتن یک دستگاه دورنگار و با شماره ۶۴۶۲۸۵۳ تماس بگیرند. این سیستم یک راهنمای گویا دارد که استفاده کننده به کمک آن می‌تواند پیک روز موردنظر را روی دستگاه دورنگار خود دریافت کند. اطلاعات یک هفته به صورت روزهای جداگانه و همین‌طور آمار وضعیت نشر کشور و ده کتاب پرفروش هفته نیز بر روی این سیستم نصب می‌شود.

کتاب ماه: غیر از این خدمات که به صورت مستمر ارائه می‌شود، به مناسبت‌های مختلف خدمات ویژه‌ای هم از خانه کتاب ایران دیده‌ایم. مثل زمان برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران که معمولاً اطلاعات کتابهای نمایشگاه روی شبکه قرار می‌گیرند. در مورد این خدمات ویژه یا خاص نیز توضیح بفرمایید.

● همان‌طور که اطلاع دارید علاوه بر آنچه ذکر شد یک نسخه از هر کتاب که در طول سال منتشر شده است در آرشیو سالانه نگهداری می‌شود. از این آرشیو در مناسبت‌ها و نمایشگاههای مختلف از جمله هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران و مراسم کتاب سال جمهوری اسلامی ایران استفاده می‌شود و همچنین در دو سال اخیر در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران بخشی به نام کارنامه نشر برگزار می‌گردد که تمام کتابهایی که در آن سال برای اولین بار چاپ شده‌اند به نمایش درمی‌آیند. علاوه بر این در مناسبت‌های مختلف که مهمترین و بزرگترین آنها همان نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران است حضور داریم و نزدیک سه سال است که اطلاع‌رسانی عمومی نمایشگاه بین‌المللی کتاب به عهده خانه کتاب است.

در این زمینه علاوه بر تهیه و توزیع اطلاعات کتابها (مربوط به ناشران داخلی و خارجی) و فعالیتهای صورت گرفته در نمایشگاه، به چاپ کتابچه‌ها و نقشه‌های راهنما و راهنمایی بازدیدکنندگان از نمایشگاه پرداخته می‌شود. این اطلاعات علاوه بر آنکه به صورت نرم‌افزار در اختیار عموم قرار می‌گیرد، هر ساله بر روی شبکه کتاب رایانه و چند شبکه اطلاع‌رسانی دیگر نیز نصب می‌شود.

کتاب ماه: آیا محققان می‌توانند از این آرشیو استفاده نمایند؟

● متأسفانه در حال حاضر به خاطر اینکه یک نسخه از هر کتاب دریافت می‌کنیم و فعالیتهای بسیاری به کمک این یک نسخه از کتاب انجام می‌گیرد، امکان اینکه بتوانیم کتابها را به افراد خارج از سازمان امانت بدهیم مقدور نیست.

کتاب ماه: در کنار خدماتی که اشاره فرمودید آیا خدمات خاصی برای کتابخانه‌ها دارید؟ این سوال را از این بابت می‌کنم که زمانی برنامه‌های طراحی شده بود که کتابخانه‌ها می‌توانستند کتابهای موردنیاز خود را اعلام کنند و خانه کتاب

ایران، کتابهای منتشر شده در حوزه موردنظر را برای این کتابخانه‌ها ارسال می‌کرد. آیا چنین خدماتی هنوز وجود دارد؟

● در سال ۱۳۷۵ از آنجا که خانه کتاب ایران به ثبت نرسیده بود و با توجه به تغییر و تحولاتی که در سطح مدیریتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و معاونت امور فرهنگی رخ داد، خانه کتاب ایران در موسسه نمایشگاههای فرهنگی ایران ادغام و به عنوان معاونت اطلاع‌رسانی موسسه موجودیت یافت. هنگامی که این ادغام صورت گرفت، بعضی از فعالیتها از مجموعه فعالیتهای خانه کتاب ایران تفکیک و به بخش‌های تازه تاسیس موسسه واگذار شد. یکی از این فعالیتها همین موردی است که شما عنوان کردید. این بخش‌های هنوز هم وجود دارد و مخاطبان خود را دارد که عمدتاً کتابخانه‌ها و مراکز دانشگاهی هستند. در این فعالیت که به "تازه‌های کتاب" موسوم است، موسسه کتابهایی که روزانه منتشر می‌شوند، به تعداد ۳۰ نسخه خریداری می‌کند و در اختیار مشترکان خود قرار می‌دهد.

کتاب ماه: تصور نمی‌کنید این اقدام به نوعی رقابت با توزیع‌کنندگان کتاب باشد و با خطمشی حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی از کتاب، ناشران و توزیع‌کنندگان منافات دارد؟

● نه! اصلاً این طور نیست. ببینید این به نوعی یک فعالیت اطلاع‌رسانی است نه یک فعالیت تجاری. ۳۰ نسخه از هر عنوان کتاب، واقعاً محلی از اعراب ندارد که بخواهد رقیبی برای ناشر یا توزیع‌کننده بشود. در واقع بحث اطلاع‌رسانی است، نه بحث اقتصاد و سودآوری و بعید است چنین تصویری برای ناشران پیش آید. زیرا همان‌طور که عرض شد با ۳۰ نسخه از هر عنوان کتاب نمی‌توان گفت که خانه کتاب ایران قصد دارد عرصه رقابت در توزیع و فروش کتاب بشود.

کتاب ماه: در برنامه‌ای که قبلاً اجرا می‌شد، این فعالیت به معنی رقابت بود زیرا هیچ محدودیتی به لحاظ تعداد و نسخ مطرح نبود و تعداد نسخه‌ها بستگی به این داشت که چه تعداد از کتابخانه‌ها خواهان تهیه و دریافت کتابها باشند. برای مثال اگر ۴ کتابخانه برای یک عنوان کتاب درخواست خرید می‌فرستادند، ۴ نسخه تهیه و ارسال می‌شد، اگر به همان روال کار ادامه پیدا کند و مثلاً ۱۰۰ کتابخانه بخواهد مشترک شوند، در این صورت دیگر تعداد نسخه‌ها محدود به ۳۰ نسخه نخواهد بود و آن وقت است که این مفایرت پیش می‌آید.

● اصولاً چنین قصدی در کار نبوده است. انگیزه اصلی در مرحله اول معرفی کتابها در کتابخانه‌هایی بوده که بیشترین محل مراجعه افراد تحصیل کرده و محقق است. تا حالا هم چنین اتفاقی نیافتاده است یعنی سالها است که تعداد نسخه‌های خریداری شده در حد همین ۳۰ نسخه باقی مانده است. دلیل آن هم این است که از این کتابها برای مخازن کتابخانه‌ها استفاده می‌شود نه فروش آنها.

کتاب ماه: بعضی از کتابدارانی که بانکهای اطلاعاتی شما را از طریق شبکه مورد استفاده قرار می‌دهند از جستجوگر بانک کتابی که بر روی شبکه نصب است گله‌مند هستند یا در واقع خیلی راضی نیستند و به‌نظر می‌رسد نرم‌افزار شما به اصطلاح کاربرپسند نیست.

● این که می‌گویم جواب انتقاد شما نیست. بلکه می‌خواهم بگویم که چه اتفاقی افتاده است. به نوعی شاید شما درست بفرمایید. این نرم‌افزار ظرف ۴ روز تهیه شده است و البته جای تصحیح و تکمیل کردن دارد. برای جستجوی ترکیبی اگر به پایین صفحه نرم‌افزار توجه کنید، کلیهٔ علائم توضیح داده شده‌اند و به کمک آنها می‌توان جستجوی ترکیبی انجام داد. فیلدهای مختلفی از جمله عنوان کتاب، نام ناشر، نام پدیدآورنده، تاریخ نشر، ردهٔ دیویی و ... به عنوان مدخلهای ورود به بانک در نظر گرفته شده‌اند ولی وقتی که بر اساس درخواست اعلام شده گزارش گرفته می‌شود، همهٔ فیلدها نمایش داده می‌شوند و هیچ فیلدی فیلتر نمی‌شود.

در زمینهٔ تعیین موضوع کتابها، متأسفانه تا سال گذشته فعالیتی صورت نگرفته بود. کتابها فهرستتویسی توصیفی می‌شدند و ردهٔ دیویی برای آنها تعیین می‌شد. اما از ابتدای سال جاری برای همه کتابها تعیین موضوع می‌شود و انشاءالله فیلد موضوع نیز به این نرم‌افزار اضافه خواهد شد.

کتاب ماه: ممکن است آمار از تعداد کتابها و رکودهایی که از سال ۱۳۶۹ درون شبکه راه یافته است ارائه دهید؟
● تعداد رکودهای اطلاعات کتابها از سال ۱۳۶۹ تا کنون ۹۰۲۸۷ رکورد، بانک اطلاعات ناشران ۶۱۵۸ رکورد، بانک اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی کشور ۷۵۱ رکورد و بانک اطلاعاتی کتابهای در حال چاپ و تازه‌های نشر دارای ۲۳۰۰۰ رکورد اطلاعاتی است.

کتاب ماه: در مورد ارتباطی که می‌خواهید با کتابخانه ملی ایران برقرار کنید، فکر نمی‌کنید اگر روی مسئلهٔ موضوع کتابها در فهرستتویسی پیش از انتشار با کتابخانه ملی بتوانید هماهنگی داشته باشید خیلی از معضلات شما در این مورد حل خواهد شد؟

● بله، استفادهٔ اجباری از فهرستتویسی پیش از انتشار (GIP) و شابک (ISBN) یک مصوبه است و در جلسه هیئت دولت تصویب شده است. ما از همان ابتدا، چون به ضرورت هر دو مورد واقف بودیم هر دو قضیه را پیگیری می‌کردیم. منتهی وقتی که مصوبه اعلام شد و معلوم شد که فهرستتویسی پیش از انتشار به کتابخانه ملی ایران و شابک به خانه کتاب محول شده است، ما بلافاصله کار را شروع کردیم و در حال حاضر هم تقریباً خیلی خوب این روند و این مکانیزم کار می‌کند و در چند مرحله روش کار با این انگیزه که ناشر راحت باشد و با طرح همکاری کند، بازبینی صورت گرفته است. امیدوارم طرح فهرستتویسی پیش از انتشار نیز موفقیت‌آمیز باشد تا این تثنی که در تعیین موضوع، رده و فهرستتویسی به چشم می‌خورد و مقداری هم سلیقه‌ای است از میان برود. این کار برای تمام مراکز اطلاع‌رسانی که در این زمینه فعالیت می‌کنند ضرورت دارد.

کتاب ماه: به نظر می‌رسد که ماهیت کار اطلاع‌رسانی در خانه کتاب ایران و با بحث‌هایی که در ابتدا مطرح شد، حسن کار خانه کتاب ایران بیشتر در سرعت انجام کار است و به نظر می‌رسد اگر خانه کتاب ایران بخواهد به نوعی با مسایل فهرستتویسی در حد آکادمیک و علمی و مسایل

تعیین موضوع کتابها درگیر شود، ممکن است به همان سرتوشتی دچار شود که نه تنها کتابخانه ملی ایران بلکه کتابخانه‌های ملی بسیاری از کشورهای دیگر با آن مواجه هستند و آن هم کهنه شدن اطلاعات است. تحقیقی که انجام شده نشان می‌دهد که کتابشناسی ملی ایران به طور متوسط همواره ۳ سال عقب‌تر از انتشارات کشور است. آیا فکر نمی‌کنید ورود به حیطه‌ای مثل فهرستتویسی پیش از انتشار یا مسائل دیگر ممکن است به حسن کار خانه کتاب خدشه وارد کند؟

● من وجود هر دو مرکز خانه کتاب و کتابخانه ملی را ضروری می‌دانم. هر کدام از این دو مرکز سهمی از یک کل دارند. ما یک بخش از قضیه را می‌پوشانیم و کتابخانه ملی بخش دیگر را. ما سرعت تولید اطلاعات را تضمین می‌کنیم و کتابخانه ملی ایران از لحاظ علمی و فنی پاسخگوی مخاطبان خاص خودش یعنی کتابخانه‌ها و کتابداران است. ما معتقدیم خیلی از کارها را می‌توان با کیفیت خوب ولی با مجموعه‌ای کوچک و کارآمد انجام داد. مجموعهٔ فعالیت‌های فهرستتویسی، تعیین موضوع، تهیه اطلاعات بانکهای اطلاعاتی و نشریاتی که نام برده شدند، با کمک ۳ کتابدار و ۵ اپراتور رایانه انجام می‌شود. البته نشریات که می‌گویم غیر از کتاب ماه است. این فعالیتها به کمک طراحی روند انجام کارها و کنترل کیفیت کار و اینکه چگونه می‌توان با حفظ دقت قابل قبول، سرعت را افزایش داد، انجام می‌شوند.

اجرای طرح شابک ایران نیز توسط ۳ نفر انجام می‌شود. در این مدت آمار اعضاء این بخش از ۳۰۰ ناشر به حدود ۱۶۰۰ ناشر افزایش یافته است و آمار کتابهایی که شماره شابک دارند از ۸۰ درصد به ۹۰ درصد رسیده است و این گویای فعالیت خوب در این حوزه است.

کتاب ماه: یکی از خدمت‌هایی که در خانه کتاب ایران ارائه می‌شود، شبکه کتاب رایانه است. دربارهٔ وجود این امکان که مشترکین یا کسانی که عضو خانه کتاب ایران هستند بتوانند به صورت شبکه‌ای و مستقیم و به کمک رایانه از راه دور با هم ارتباط داشته باشند، چه مقدار بررسی و مطالعه انجام شده است و فایدهٔ این کار در عمل به چه میزان ارزیابی می‌شود؟

● با توجه به پیشرفت امکانات ارتباطی، حدود ۳ سال پیش این شبکه در اینجا طراحی و راه‌اندازی شد. هدف از انجام این کار بیشتر این بود که بانکهای اطلاعاتی که در اینجا تولید می‌شوند مصرف‌کنندهٔ بیشتری داشته باشند و در واقع می‌خواستیم به این وسیله به نوعی روش توزیع و در دسترس قرار دادن اطلاعات را بهتر، راحت‌تر و سریع‌تر کنیم.

در حال حاضر کسانی که رایانه در اختیار دارند و می‌توانند از آن استفاده کنند با عضویت در این شبکه که خدمات آن به صورت رایگان انجام می‌شود می‌توانند به تمام بانکهای اطلاعاتی ما دسترسی داشته باشند و دیگر نیازی به حضور در اینجا و طی مراحل نباشد.

از دیگر خدماتی که شما نیز به آن اشاره کردید، بحث ارتباط بین افراد از این طریق است. در اغلب چنین شبکه‌هایی اعضا دارای صندوق پستی الکترونیک و شخصی هستند که می‌توانند به این وسیله

با هم ارتباط داشته باشند یا در محیطهای عمومی شبکه مثل انجمن‌ها و گروه‌هایی به صورت زنده و on line به کمک تایپ کردن جملات به صحبت کردن با هم بپردازند.

از سال گذشته فعالیت جدیدی که در این شبکه شروع شد ایجاد یک سرویس خبری فرهنگی است و تقریباً می‌توان گفت که اولین نشریهٔ الکترونیک و شبکه‌ای ایران است که به تهیه و نشر خبرهای فرهنگی از این طریق می‌پردازد.

همچنین در سال جاری فعالیت جدیدی را در خصوص سیستم‌های فروش الکترونیک آغاز کردیم که یک کتابفروشی الکترونیک است به این صورت که اعضا شبکه می‌توانند فهرست کتابهای موجود کتابفروشی را ببینند و به تعداد موردنظر خود از آن سفارش خرید بدهند، پس از حداکثر ۴۸ ساعت این کتابها در نشانی سفارش‌دهنده تحویل می‌شود.

کتاب ماه: برخی معتقدند که بخش‌های ارتباطی بیشتر از آنچه که بخواهند بار علمی داشته باشند و کمکهایی فکری بکنند، محلی برای سرگرمی مخصوصاً جوانان هستند. در این مورد چه نظری دارید؟

● بله به این صورت هم می‌شود از آن استفاده کرد. هر وسیله ارتباطی می‌تواند به شکلهای مختلف خوب یا بد مورد استفاده قرار بگیرد مثل تلفن. قصد ما این بوده که در این مورد فرهنگ استفاده از چنین شبکه‌هایی را جا بیندازیم و اطلاعات کتابها را در اختیار همه قرار دهیم. حال اینکه اشخاص چگونه می‌خواهند از این وسیله استفاده کنند، قدری به سلیقه‌های آنها برمی‌گردد. ما برای عضویت افراد هزینه‌ای دریافت نمی‌کنیم و ممکن است این عامل هم در تشدید قضیه‌ای که اشاره کردید موثر باشد ولی با راه‌حلهایی که به آن فکر کرده‌ایم به نوعی کاربرها را به سمتی سوق داده‌ایم که از این سیستم درست‌تر استفاده کنند. با توجه به محدودیت ده خط تلفن و امکانات این شبکه، محدودیت زمانی استفاده برای هر کاربر قائل شده‌ایم. یعنی هر روز یک کاربر می‌تواند یک ساعت و در هر نوبت حداکثر ۴۰ دقیقه با شبکه ارتباط داشته باشد. در چگونگی مصرف زمان اختصاص داده شده برای هر کاربر و استفاده از محیط‌های ارتباطی، به نوعی اعتبار ایجاد کرده‌ایم و این اعتبار در بخش‌های گروه‌هایی و گفتگوی دوستانه که بخواهند یکدیگر را پیچ کنند و دونفره به صورت مستقیم با هم صحبت کنند، با سرعت بیشتری مصرف می‌شود. یعنی زمانی که دو نفر با هم گفتگوی دوستانه می‌کنند یا حالتی که به صورت عادی دارند از بانکهای اطلاعاتی استفاده می‌کنند یا در انجمن‌ها اطلاعاتی را با هم ردوبدل می‌کنند، میزان استفاده از اعتبار بالاتر است و این مسئله را خود کاربرها نیز می‌دانند و فقط در مواقع ضروری و زمانی که واقعاً به آن نیاز باشد از آن استفاده می‌کنند.

کتاب ماه: یا تشکر به عنوان آخرین سوال لطفاً اگر آمار از تعداد مشترکین شبکه خود دارید بفرمایید.

● در مجموع ۱۲۰۰ نفر عضو داریم که از این ۱۲۰۰ نفر عضو، ۷۰۰ نفر ثبت شده و تایید شده هستند و می‌توانند کار کنند.